

14, 1669, AD 20. 3 23A

FELICITER!
SCRIPTIONIS
ANTIQUÆ
VARIETATEM

continuando,

Incluti Philosophorum Lipsiensium

Senatus indultu

DISPUTATIONE SECUNDA

proponit

PRÆSES

M. BALT. FRID. Salsmann/ Argent.

RESPONDENTE

JO. FRID. THINCKELIO, Lipsiens.

Phil. Baccal.

Ad d. 6^{Jan.} Decembr. Anni cl^o 1706 LXXVI.

LIPSIAE,

Literis JOHANN-ERICI HAHNII

VIRIS
PLUR. REVERENDA DIGNITATE
GENERIS NOBILITATE
CONSILIORUM DEXTERITATE
CLARISSIMIS

DE
ECCLESIA CHRISTI
REBUSqve PUBLICIS
MERITISSIMIS

Dn. GOTHOFREDO CHRISTIANO

BOSIO, S. Theol. D. & ad D. Thomæ Ecclesiastæ.

Dn. JO. ULRICO FRIDIO, Reip.

Argentinenſis Conſiliario.

Dn. ANTONIO GÜNTHERO BÖ-

SCHENIO, Reipubl. Lipſienſis Syndico.

Dn. THOMÆ STEGERO, SS. Theol.

Licent. & ad D. Thom. Eccleſiaſtæ.

Dn JOH. BENEDICT. CARPZOVIO,

SS. Theol. Licent. ad D. Thom. Eccleſiaſtæ

& Hebr. Ling. Prof. P.

Dn. JO. PHILIPPO BRAUNIO,

Stabuli apud Argentinenſes Actuario.

PATRONIS OPTIMIS

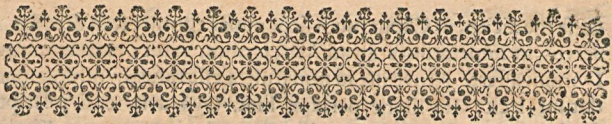
Hoc Exercitium Academicum.

Do, dico, Conſecro

M. Balt. Frid. *Saltmann*/ Argent. SS. Theol. Stud.

3
D. 2A.

Absolvimus Disputatione precedente
 duos priores scribendi modos: Tertius &
 Ultimus adhuc superest, qui nobis *antiquae Scri-*
ptionis Varietatem in Characteribus proponit: A-
 peritur hic amplissimus rerum Campus, sed ea,
 qua poterimus, brevitate instituto nostro satisfa-
 ciemus. Est autem per Characteres & literas scribendi modus vel
apertus & vulgaris: vel opertus & occultus, ceu eum Vossius non-
 ineleganter partitur: Vulgarem illum, quippe omnibus omnino
 quam notissimum intactum hoc loco relinqvimus, progredientes
 potius ad occultum, qui Characteres habet, vel 1. *Misophotos* sive
 in conspicuos; vel 2. *Philophotos* conspicuos & apertos. Sit ita-
 que Bono cum DEO

CAPITIS III.
 SECTIO I.

§. I. Characterum seu literarum (*ae*) invisibilium tria reperio
 genera apud Autores eos, qui Polygraphias, Steganographias & invisibilium.
 Cryptographias ediderunt. I. Genus vocant *Dermaticum*, sic di-
 ctum à voce Græca *δέρμα*, quæ pellem notat, & scribitur scriptura
 quadam artificiali in dorso nunciorum, per loturam cujusdam hu-
 moris. Quo referimus illud, quod Plinius Libr. XXVI. Histor. nat.
 cap. 8. scribit: *Tithy malum*, inquit, *nostri herbam lactariam vocant,*
narrantq; lacte ejus inscripto corpore cum inaruerit, si cinis insperga-
tur, apparere literas. Nec non id, quod Herodot. in Terpsichor. de
 Histria refert; eum, cum Aristagoræ genero suo res quasdam occul-
 tas nunciare furtivo scripto volebat, opportunum hoc literarum
 admirandum commentum esse: Servo suo diu oculos ægros haben-
 ti capillum ex capite omni, tanquam medendi gratia deradit, ca-
 putque ejus læve in literarum formas compingit. Ubi id factum
 est, ire ad Aristagoram jubet: & cum ad eum, inquit veneris, man-

Characterum
& invisibilium.
Genus I.
Dermaticum.

II. Hyphasmaticum.

III. Aleoticum.

dasse me dicit, ut Caput tuum sicut nuper egomet feci, deradat; Servus, ut imperatum erat, ad Aristagoram venit, mandatumque Domini affert. Atque ille id non frustra esse ratus, quod erat mandatum, fecit: Ita literæ perlatae sunt. Quâ arte cuti inscriptæ fuerint non constat, Joh. Baptist. Porta levi atramento, Kircherus acri impressas, Jan. Hercules à Sunde inustas fuisse putat. (β)

II. Genus est *Hyphasmaticum*; (Kircherus legit Hyposphalmaticum & Hypasphalmaticum) dicitur à Græco vocabulo ὕψασμα, quod pannum, telam, texturam significat: & est artificium, quo rebus certis in panno scribitur, quod exsiccatum videri non potest, usque dum in aqua frigida madefactum, literæ appareant. III. Est *Aleoticum*, sic dictum (conjiciente Gasparo Schotto) ab ἀλμα, quod astum, vafritiem, imposturam significat, estque juxta Joh. Trithemium Abbatem illum Spanheimensem multiplex ac varium, tam in forma, quam in materia, habetque modos occultè scribendi pænè innumeros. Ejus autem Scriptura fit vel in Charta, vel sine Charta, ceu Trithemius testè loquitur cum *nemilua* (i.e. per literarum sive potius syllabarum transpositionem, *alumine*, & *cala* (lacte, redundante litera a) cum *naphocam* (*campbon*) *lapolce* (*cepolla* sive *cepa*, &c.) Quædam autem horum generum Scriptura nocte duntaxat, & nunquam die legi potest: quædam non nisi ad siderum vel candelæ lumen videtur: Quædam die quidem legi potest, sed vel *terra conspergenda* (cum sc. urina, aceto, adipe, sebo, aliave pinguedine, lacte tithymali, cujus jam mentionem fecimus, in Charta, aut aliqva Corporis parte, manu, brachio, fronte, &c. scribitur, & literis exiccatis, triti carbonibus, fuligo, chartæ combustæ, aut alius pulvis asperguntur, literæ antea invisibiles nigrae apparebunt. Quo arcano hominem simplicem jocose fallere potes, si sc. eadem verba, quæ urina vel pinguedine aliqva in manu scripsisti, etiam chartæ inscribas, eaque combustâ manum conspergas; obstupescet, si eandem, quam antè in Charta legit, Scripturam in manu inveniēt.) vel *aquæ immergenda* (cum alumine vel Chalcantio scribitur, qua de re vid. Schott. p. 251. Aqua communi literas nigras formabis, si gummi, Chalcanti & gallarum subtiliter tritarum pulverem Chartæ insperferis, & panno fricueris.) vel *igni admovenda est* (quando succo mali citrei, cæparum vel alius acris pomi vel fructus pro

3
D.31.
pro atramento usus es, quæ literæ igni admotæ facîle legi possunt. Incombustibiles literas pinges, si gummi, vel quovis alio facilis genere, vel calce in papyro scripseris literæ non comburentur: Charta quidem accensa denigrabitur, literæ vero albicabunt. (γ) Wolffg. Hildebrand, Mag. natur. L. I. c. 33. pag. 34. ostendit, quomodo brachio, manu &c. literæ inscribi possint, quæ per totam hominis vitam non evanescent.

(α) De literarum Origine & Inventoribus quamplurima proferre possemus, nisi id à scopo nostro alienum foret, cui placet adeat Bernhard. a Mallinkrot. de natur. & usu literar. c. 2. & 3. p. 5. sqq. ubi varias variorum sententias recenset, quod scilicet alii literarum inventionem Egyptiis, alii Assyriis, Phœnicibus, Chaldæis, Æthiopicibus: alii Mosis, Abrahamo, Sethi nepotibus, Enocho, Setho, alii ipsi Adamo assignant. addi potest Brian. Walton. apparatus. Biblior. Polyglott. proleg. II. f. 7. Samuel Petit. L. II. Observat. c. 1. Polyd. Vergil. de rer. Inventor. Libr. I. cap. 6. p. 31. seqq. append. p. 17. 19. Plin. hist. natur. Libr. VII. c. 56. Phil. Cluver. German. antiq. fol. 708. Laurent. Beyerling. Theatr. vit. hum. Tit. Litera & Scriptio. Alexandr. ab Alex. Genial. Dier. Libr. II. c. 30. fol. 260. edit. non quam supra citavi, sed Francofort. 1594. confer Andr. Tiraquell. annot. ad eund. Joh. Gorop. Becan. Hieroglyph. Libr. I. f. 1. 12. 15. Isidor. Orig. Libr. I. cap. 3. fol. 1. sqq. Garzon Piazza univers. disc. 48. p. 43. Raphaël. Volateran. Comment. Urbic. Libr. 33. f. 992. Mar. Victorin. art. Grammat. L. I. p. 2468. Edit. Putsch. Tacitus annat. L. XI. cap. 14. v. 1. Casaubon. in Sveton. Claud. Cæs. cap. 41. p. m. 527. 528. Herman. Hugon. de prima scribendi Orig. c. 3. p. 40. Salmuth. in Panciroll. Libr. I. Tit. XLII. p. m. 141. Augustin. de Civit. D. Libr. XVIII. c. 39. f. 685. confer Ludov. Vivis Comment. ad h. l. Hortensii Comment. in Lucan. Pharsal. Libr. III. f. 319. a. Samuel Bochart. Canaan Libr. I. c. 20. f. 488. sq. Voss. de art. Grammat. Libr. I. c. 9. p. 37. Caramuel. appar. Philos. L. II. §. 143. f. 75. §. 153. f. 85. §. 166. f. 92. Buchner. Fabr. Tit. literæ. Hasdörfler præfat. des Teutschen Secretar. ubi etiam ostendit, unde vocabulū Germanicum Buchstab componatur. Dn. Theoph. Spitzel. de re liter. Sinenf. Sect. III. p. 21. sqq. Kipping. Exercit. S. de Scriptura S. Exercitat. VI. p. 46. sqq. qui & alios hac de re auctores citat. (ς) Vid. de hoc facto Gell. L. XVII. cap. 9. Joh. Baptif. Porra. Mag. natur. Lib. XVI. c. 8. & ante omnes Oiffelii not. ad Gell. l. c. Herm. Hug. c. 15. p. 125. (γ) Qui plura de rebus hisce scribendi generibus nosse cupit, evolvat Trithemii Polygraph. &, si lucem vidit, ejusdem Steganographiam. Gustavi Seleni (est Augustus, illustrissimus Brunsvicensium Dux)

Cryptograph. quas videre mihi quidem non contigit, reperio tam ubivis locorum allegatas. Baptist. Porta Mag. Nat. Libr. XVI. c. 1. sqq. p. 545. apud quem curiosus Lector ingeniosissima & quidem varia artificia reperiet, libri evolutio neminem pœnitebit Gasp. Schott. Steganograph. Class. VII. Erotem. 8. p. 247. Class. IIX. c. 5. p. 301. c. 6. & cap. 8. p. 308. Kicher. Append. Apologet. Polygraphia ejus annexam f. 9. 10. Wolffg. Hildebrand. Mag. natur. L. 4. c. 28. p. 25. Herm. Hug. c. 16. p. 130. Beyerling. Theatr. vit. hum. Tom. VII. Tit. Script. fol. 136. b. Garzon Piazza Univerf. Disc. 28. p. 282. b. Cardan. de rer. variet. Libr. XII. cap. 61. f. 456. & de subtilit. L. XVII. p. 590. & Libr. XIII. p. 665. Gerh. J. Voffium de art. Grammat. L. 1. c. 40. p. 144. nobis eadem indicasse sufficit, ne à multis jam scripta describentes Lectori molesti simus, nec hic labor in nimium excrefcat.

Varia Com-
menta literas
occultè trans-
mittendi.
In tabula ce-
rata, &c.

§. 2. Addunt ad tertium illud genus etiam, cum scribuntur & variis modis absconduntur literæ, in *Leopi* (i. e. *pileo*) *neccolas* (*flascane*) *Ceocali* (*calceo*) *lispilia* (*pallis*) sub *mce tabulata* (*tabula cernata*) &c. Quorum ultimum præprimis ingeniosum satis & tutum inventum est, quo multi olim uti sunt. Demaratus Rex Lacedæmoniorum hoc modo consilia Xerxis detexit, autore Justin. Libr. II. c. 10. n. 13. *omnia in tabellis ligneis Magistratui perscribit, easdemq; cern superinducta delet: ne aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cem dolum proderet; si sc. non sicca superinduceretur, sed liquida superfusa oleret. Haud dispari artificio usus est Hamilcar, de quo idem Justin. L. XXI. c. 6. n. 6. Consiliis, inquit, ejus exploratis in tabellis ligneis, vacua desuper Cern inducta, civibus suis omnia perscribebat. Uterque horum literas suas tutius misisset, si ceram superinductam non vacuum, sed rebus non arcanis conscriptam (uti jam supra cap. II. Sect. 1. Th. 4. monuimus) nuncio tradidissent. (d) Adjicimus nos alios quoque clanculum literas transmittendi modos, qui passim apud Scriptores antiquos ac recentiores occurrunt. Sic Harpagus, (ε) quò clam Cyro Epistolam mitteret, leporem dissecuit, & literis intus occultatis, rursus eum consuit, eumque qui ferebat, venatoriis unis, ut viatorum speculatores falleret, inducit. Alii per Columbas literas miserunt, per hirundines, nec non per Cornices; item intra Collaria canum, intra ovum, intra varios Cibus & fructus, intra mulierum aut virorum complicatos capillos, in Capite, quo referendum illud Histixi factum: in vestibus, in a-*

in lepore.

per Colum-
bas, hirundi-
nes, Cornices,
intra Collaria
Canum, intra
ovum, varios
cibus, &c.

in animalium visceribus, intra lata principum sigilla, intra Colophonium vel lapidem ad id praparatum. Pani incoxit codicillos arbitrariis notis scriptos, teste Herm. Hugone, Laurentius Medices Florentinae Reipubl. Princeps, & per nobilem qvendam mendici habitu tectum, misti ad regem Ferdinandum Neapolitan.

Canibz etiã aliqquando cum esculento qvopiam literæ deglutiendæ datae sunt, ut ex eorum interfectorum visceribus postmodum nunciu exigatur. Porta L. 2. c. 21. (7) Latro quidam Sinensis Lieupangus nomine ad suos Epistolam per sagittam in Urbem POI misit.

(7) Idem legimus de Artabazo & Timoxeno, qui sibi invicem literas sagittæ involutas miserunt, emissa sagitta ad locu, de quo con- venerat. (8) Huc quoque spectat Cleonymi Lacedæmoniorum Regis exemplum ap. Joh. Bapt. Port. Mag. nat. L. XVI. c. 7. p. 558. Hie Troezenem urbem obsidens, ad multas urbis partes undiqve expeditos jaculatores dispositos, mittere sagittas jussit, eis inscribens:

Venio ut Civitatem in Libertatem asseram. Quo factum est, ut inco- lris securis exercitus appositis scalis moenia conscendens civitatem everteret & diriperet. Sagittarum loco nos bombardis uti posse,

docet J. c. *complicatam videlicet papyrum in loculum immisam, ubi plumbeæ pila formantur, supra plumbum liquefactum, sed non adu- rens, mittimus, & convolutam papyrum plumbo, pyrio pulvere per æ-*

Modum solvendi pilam, vel pauco igne, vel in hydrargyrum immissa, pauco temporis curriculo solvetur, & papyrus intacta manet. Glandibus quoque plumbeis, quæ fundis mittebantur, inscribi aliqvan-

do solitum est, & occultè sic ad hostem transmitti, ut omnia quæ gererentur hostes scirent. (9) Priolus de reb. Gall. (Excell. nostro Franckenstenio accurante nunc sub prælo versans) L. V. sect. 16. p. m. 198. intra aureos nummos absconditum Scripturam refert, audiamus ipsum: *Primi octo dies, tanquam sepultis, & terrâ obrutis fluxere:*

(Loqvitur de duobus Principibus captivis Condæo & Concio) *Illinc singulis horis omnium rerum gnari facti sunt; sive per dolosum atramentum, cujus enodator ignis aperta recludebat, sive per Chartulas insertas scutatis, ad id mira arte cavatis, innocente metallo; sive per sacerdotem, qui inter missificandum loco sacri novum Evangelium nunciabat; sive Variis affixos retrorsum codicillos ad captivos inscius de-*

fer-

Regionem
Ter den
vix mag
rict
K. rict
Fogant in
Fogant
C. rict
rict

Per Sagittam
D. rict

Per plumbeas
pilas.

Per glandes
fundarum

3
D. 21.

Steganologia *ferret, ipse sui proditor.* Gaspar Schottus (*) ex Jano Hercule Per duas pyxides Magneticarum longè absentibus arcana manifestari possint, quem tamen ipse Schottus pro impossibili habet. Item l.c. Erotem. 13. per reciprocarn carnis aut sanguinis insitionem Item Class. IIX. c. 5. p. 300. ope fasciculi chartarum lusoriarum quorum pleraqve ad Steganologiam potius, quam Steganographiam pertinent. Cui annumerantur (ut obiter tantum & *ὡς ἐν περιόδῳ*) aliquid de Steganologia dicam) Arthrologia sive locutio per variorum humani corporis membrorum designationem. Dactylogia sive locutio per digitos: secreti alicujus manifestatio inter concionandum aut loquendum cum aliis: inter cantandum & ludendum in organo: occulta locutio per diversos sonos: per operationes opticas: per faces: de quibus singulis fusius videri merentur Joh. Bapt. Porta Mag. nat. Libr. XVI. c. 12. p. 567. Schott. Steganograph. Class. IIX. cap. 10. & seqq. à p. 316. ad 335. Per faces loquendi aliquot modos proponit Cardanus de rerum Varietate. Libr. XII. c. 61. p. 461. seqq. Steganologiam Musurgicam docet Athanas. Kircher. de Musurgia suæ Libr. IX. Part. V. fol. 360.

Digitos,

Faces.

(*) Confer Vossium ad Justin. L. II. c. 20. n. 13. & Bernegg. ad ejusd. Libr. XXI. c. 6. n. 6. Idem ab alio quodam, forsitan Asdrubale, factum esse, A. Gellius libr. XVII. cap. 9. prodit: junge Herodot. Polymn. in fin. f. 527. Garzon. Piazza Univers. discurs. 28. p. 281. Heidfeld. Sphing. p. 1016. (†) referente Herodoro in Clío f. 59. confer Justin. Libr. I. c. 6. n. 9. Christian. Matthiæ Theatr. histor. pag. 116. (‡) De Cornice J. Bapt. Porta Mag. nat. L. XVI. c. 7. pag. 560. exemplum narrat Ægyptium Regem fuisse Marthem nomine, qui cornicem mitem, ac omnino cicuram educaerat, qua Curforis vice, quoties aliquid nunciandum erat, utebatur: ea siquidem ceu planè rationis compos epistolam gestans, quo opus erat transvolabat, callidè noscens, quo dirigendus impetus, ubi insidendum, & interdum quiescendum foret. quocum confer Coel. Rhodigin. antiq. Lectio. L. XXV. c. 28. f. 1191. plura vid. in allegato Porta c. 6. sqq. Casp. Schott. Steganograph. Class. IIX. c. 2. pag. 286. sqq. Thom. Garzon. Piazza univers. discurs. 28. p. 281. 282. Cl. Salmast. Exercit. Plin. in Solin. f. 1205. Herm. Hugon. c. 15. p. 122. sqq. ubi plura. de Columbis testatur Plinius Libr. X. c. 37. Ælian. variar. histor. Libr. IX. c. 2. de hirundinibus idem Plinius Libr. X. c. 24. Justus Lipsius Saturnalium sermon. Libr. II. cap. 6. p. 94. (¶) Marti-

Martinius Sinic. histor. L. VI. pag. 219. (3) Herodot. Uran. f. m. 574. affine exemplum vid. ap. Dion. Libr. XL. fol. 125. A. (1) Id quod nos docet Just. Lipsii fax histor. Libr. IV. pag. 173. *)Steganograph. Clafs. VII. Eror. XII. pag. 258. confer Salmuth. in Panciroll. Libr. II. Tit. XI. p. 237. b. Journal des Sçavans à Præclariss. Dn. M. Nitschio Mathes. Profess. Giessense, latinitati donatum Tom. II. Ephem. 36. p. 414. Athanas. Kircher. append. ad Polygraph. Disqvif. ult. pag. 18. Harsdörffer præfat. des teutschen Secretarii, ubi docet, quomodo auxilio musæ cum alio loqui, item simul duas scribere possim Epistolas.

SECTIO II.

§. 1. A Characteribus *Misophotis* progressum facimus ad *Literis visibilibus* *Philophotos* sive *conspicuos*, quo nomine eos intelligo, qui videntur simul ac scribuntur: uti è contra inconspicui sunt, qui primò non videntur, sed arte quædam ab eo cui scribuntur, conspicui reddendi sunt. Literis conspicuis scribitur, triplici modo: uti iterum eleganter distingvit Voslius vel *æqvè*, vel *plus*, vel *minus*. I. *Æqvè* scribitur cum quidem totidem pinguntur literæ, ac vulgo opus: sed earum potestas commutatur: sive 1. per *transpositionem*, sive 2. per *Characterum immutationem*.

§. 2. Per Literarum sive Characterum *transpositionem*, Augustus Imperator olim scribere solitus est, (α) scribebat enim B pro A, C pro B, (β) D pro C, & pro Z duplex, AA (γ) &c. Julius Cæsar quartam Elementorum literam propriæ loco usurpavit e. gr. D pro A, E pro B. (δ) Hieronymus (ε) meminit apud Hebræos literas ita transponi solitas, ut prima loco ultimæ N pro η, secunda loco penultimæ ב pro ש, & sic deinceps ponerentur, censetque hoc modo à Jeremia Cap. XXV. 26. scriptum fuisse ששך pro בבל. quod genus illi אבבא athbasch vocant; Denominationis hujus hanc esse puto rationem, quoniam N pro η, quæ prioris hujus vocis literæ sunt, & ב pro ש, quæ posteriores, ponitur. Imò inversis quoque verbis ad res occultandas à nonnullis scriptum est teste Isidor. origin. Libr. I. c. 24. f. m. 19. Huc & referimus Scytalam Laticonicam, in qua literæ ita divellebantur, ut nisi membrana, cui inscriptæ, baculo circumdaretur, legi non potuerint. (ζ)

(α) referente Sueton. in August. cap. 88. Edit. Casaubon. p. 302. Quoties autem per notas scribit, B. pro A: C. pro B ac deinceps eadem ratione sequentes literas ponit, pro Z autem duplex AA. In his Tranquilli verbis Hermannus Hugo non immeritò reprehendit;

F Au-

Augusti modum scribendi, scriptioñe per notas vocari; quia literae, licet transpositae non tamen sunt notae; necq; per transpositas literas scribere idem est, quod notare; nam quae per transpositas literas scribuntur, omnibus necessariis literis scribuntur, notata autem seu notis scripta, compendio & per abbreviationem scripta sunt. Suetonio adde, si placet, Isidor. Orig. Libr. I. cap. 24. Dion. Libr. LI. fol. 444. E. Beyerling, loc. saepius cit. f. 136. b. Panciroll. Libr. II. Tit. XIV. p. 263. edit. in 4to. & Salmuth. in eund. p. 264. 265. Cardan. de Subtilit. Libr. XVII. pag. 589. Gaspar Schott. Steganogr. dedic. p. 4. Clafs. III. cap. 3. §. 1. pag. 92. cap. 4. p. 95. sq. Clafs. IIX. cap. 1. §. 1. p. 282. Garzon. Piazza Univerf. disc. 28. p. 282. Hugon. c. 17. pag. 132. Dempster. Paralipom. ad Rosin. antiq. Rom. Libr. VII. cap. 48. pag. 1201. 1202. Bernhard. à Mallinkrot. de usu & natura literar. cap. 24. p. 121. Athanas. Kirch. Polygraph. Syntagm. III. c. 3. propos. 4. p. 135. Oiselim in not. ad Gell. Libr. XVII. c. 9. p. 943. (g) Vossius de art. Grammat. L. I. c. 40. p. 144. per errorem forsitan typographicum habet B pro A: C pro D, lege C pro B: (y) Malè Beyerling. & Dempster. loc. cit. legunt pro X duplex AA. Res enim ipsa arguit, ultimam literam Z intelligi, uti rectius annotat Isaac. Casaubon. in Sueton. August. cap. 88. p. 302. quocum idem sentit Isidorus Hispal. Salmuth. in Panciroll. & Garzon locis cit. (d) Sueton. in Caesar. cap. 56. p. m. 86. Dion. Cass. Libr. XL. fol. 124. 125. Bullenger. de Imperio Rom. Libr. IV. cap. 5. fol. 443. Oiseli. ad Gell. Libr. XVII. cap. 9. p. 943. (e) Commentar. in Jerem. cap. 25. alleg. Beyerling. confer Glossam Marginal. in Bibliis German. B. Lutheri ad Jerem. c. 25. v. 26. Mentionem quoque hujus scriptioñis injicit Henr. Kipping. Exercit. SS. de Scriptura S. exercit. 47. de Cabala p. 432. (z) Artificiofam Scytaalæ constructionem apponerem, nisi illa passim ab iis autoribus jam fuisset ostensa, qui omnium ferè manibus teruntur. Evolve Gell. Noct. attic. Libr. XVII. cap. 9. Oiseli not. ad eund. p. 944. fusè. Cardan. de rer. variet. Libr. XII. cap. 61. p. 464. & de subtil. Libr. XVII. p. 589. Herm. Hugon. c. 15. p. 126. Gasp. Schott. Steganograph. Clafs. IIX. c. 1. §. 2. p. 283. G. J. Vofs. de art. Grammat. Libr. I. c. 40. p. 144. 145. qui iniquam Casaris Scaligeri de Laconica scytaalæ censuram (quam approbat Salmuth in Panciroll. L. II. Tit. XIV. p. 265.) rejicit. Panciroll. & Salmuth in eund. loc. cit. Hadrian. Junium animadvers. Lib. IV. c. 14. p. 177. Lambin. not. ad Cornel. Nepot. Pausan. fol. 34. num. 42. addi potest Wovver. Polymath. cap. 6. p. 43. Joh. Bapt. Porta Mag. nat. Libr. XVI. c. 5. p. 552. ubi offendit, quomodo ad scytaalæ imitationem tenui filo inscribi possit. Modus procedendi hic est: *Duo conficiuntur tenues surculi, aequalis magnitudinis.*

dimis, & rotunditatis: unum d'amus longe cuncti, alterum domi
retinemus: Cum scribere volumus filo supra surculu' resolutu, simit
harere faciamus, ut continuum sit, & ligni nihil appareat: filo ita
accommodato, per longitudinem baculi literas exarabimus, inscri-
bemus, q' sic q' sid cordi fuerit. Si surculi latiores fuerint, plures
ser' ses capient. Si primum filum aqua immerges, in q' a sit salutum
alumen, atramentum non diducetur, sed restrictum, nitidius cha-
racteres continebit. Max' filum à bacillo resolutum in glomeru-
lum accommodato. Velut occultissimum sit, interularum & sudar-
riorum ora resolvimus, amico absenti mittimus. Nil enim in fi-
lo cursor interceptor, nisi q' adam puncta diseminata conspiciet.
Amicus eodem bacillo situm resolvendo, curandoq, ut puncta ex su-
periori parte veniant, & cobareant apte, amici conceptum faci-
le percipiet. Haecenus ille.

§. 3. Infinitis aliis modis literæ transponi possunt; quo-
rum aliquos adponere licebit. Sic non inelegans occulta scriptio-
nis modus est, si Alphabethum dividitur in duas partes æquales,
quarum posterioris literæ ordine ponuntur sub literas prioris,
hunc in modum: (η)

a b c d e f g h i k l m
n o p q r s t u v w x y z

Sit itaqve scribendum aliquid arcanum, lingua vel Germanica, vel
Latina, vel quacunqve tandem; e. gr. hoc: INSIDIÆ TIBI
STRUUNTUR; ita procede: Loco literæ, quam in superiori
Alphabethi parte reperis, pone eam, quæ huic est supposita in in-
feriori: & vicissim pro litera inferioris ordinis, pone superiorem.
Sic in hoc arcano loco I pone W loco N pone A loco S, F &c. quo
facto literæ sic stabunt.

W a f v v q v w n r g w o v v f g e h h a g h e
INSIDIAE TIBI STRUUNTUR

Vel Alphabethum hunc in modum transponi potest:

a b c d e f g h i k l m
z y x v v u t s r q p o n

Cui placet K in superiori & W in inferiori linea omittat. Hi modi,
ut dictum, non ad eò sunt inelegantes, facile tamen ab iis leguntur,
qui hujus artificii gnari sunt; Quamobrem præ omnibus hunc eli-
gerem modum scribendi, ubi aliquod vocabulum ponitur, & post
illud cæteræ Alphabethi literæ, quæ in vocabulo isto non compre-

henduntur. Est modus facillimus pariter ac tutissimus; sumamus exempli loco vocem AMICUS.

A m i c u s b d e f g h

k l n o p q r t v w x y z

Arcanum illud INSIDIAE TIBI STRUUNTUR hisce literis absenti significabitur:

Niqntnkvw dnrrn qdbppidpb

Insidia e tibi struuntur

Vel vox potest inverti SUCIMA: hoc artificio arcanum adeo factum & tectum manet, ut etiam ab eo legi nequeat, cui aliàs hic modus non est ignotus, qui enim vocabulum istud, quod clavis instar est, non novit, nec arcanum novisse potest. Ubi tamen notandum 1. In Clave non debere unam literam bis occurrere. 2. Necessesse esse, ut jam antea cum amico vel oretenus, vel per literas, quas illum solum legisse, & postmodum Vulcano tradidisse certus es, de Clave conveneris; (nemini enim eo excepto dicta Clavis nota esse debet.)

(*) Confer de hoc modo Caramuel apparat. Philosoph. libr. I. §. 96. f. 51. & Henric. Kipping. Exercit. de Scriptura S. Exercit. 47. p. 432. Varia hujusmodi passim invenies in Athan. Kircheri Polygraphia & Gasp. Schotti Steganographia.

2. Per literarum immutationem.

§. 4. 2. Per literarum & Characterum *immutationem* scribitur; cum lingua e. gr. Germanica, Latina &c. non Germanicis, Latinis &c. sed alius lingvæ literis, vel alius disciplina signis & Characteribus exprimitur: quales scribendi modos Joh. Caramuel. apparatus Philosoph. Libr. III. §. 194. fol. 108. seqq. monstrat: ubi verba Latina literis Ebraicis, Græcis, &c. pinguntur, qui verò ipso fatente valde simplices & faciles sunt, & à quovis, qui modo literas noverit, legi possunt. Tutior & majoris quoque acuminis ea scriptio est, quæ, quantum ex Caramuel. verbis loc. cit. Libr. II. §. 143. f. 80. seqq. colligere possum, inter Ægyptios olim usu recepta fuit: quæ ratione MScriptum Globum Ægyptiacum Madriti sibi traditum esse testatur: continentem Pimandrum Mercurii Lingvæ Ægyptiaca, aliquos versus Pentateuchi & Psalmos 31. Hebræo idiomate. Alphabethum ex signis astronomicis, 12. scil. Zodiaci, 7. Planctar. aliisque nonnullis compositum est, hoc ordine:

3 N

cundum Priscianum ita ꝛpingebatur; cuius postremi p. 558. verba
 hæc sunt: *Huic S præponitur P, & loco ꝛ Græcæ fungetur, pro qua
 Claudius Cæsar antisigma ꝛ hac figura scribi voluit.* Et 3. F, quæ
 Græcorū aspirationi non abfimilis inter B & I media est; ut apparet
 BFI. Duarum posteriorum nullæ supersunt reliquæ, quantum
 hæctenus autores post Curiosam satis & diligentem indagationem
 experiri potuerunt. Nec illas neglexisset is, qui completissimos in
 Gruteri inscriptiones Indices confecit, utpotè qui his longè mi-
 nutiora annotavit. Digammatos vero ꝛ aliqua adhuc, licet rara
 admodum, supersunt vestigia: Circa quod notandum; 1. Vocari
 digamma, quia è duplici gamma coalescit. Fenim nihil aliud est,
 quam gamma majusculum r superimpositum gammae F. 2. Ante
 Claudiana tempora F duplicis fuisse pronounciationis, quia ut F,
 & ut V pronounciabatur: Quamobrem Claudius, ut duplicem illam
 pronounciationem duplici literæ figuræ notaret & distingueret, F
 voluit scribi, cum æquivaleret Græco Ꝙ; & inverti ꝛ cum ꝛ V re-
 sponderet: hujus rei veritatem antiqva inscriptiones confirmant.
 SER FUS, F IXIT, F ALE, F F AM QVE hoc me condo monumento
 &c. (λ) Quemadmodum verò nulla planè harum 3. literarum fuit
 necessitas, ita mirum non est, illas unâ cum autore suo interisse.

(θ) Franciscus Baconus, Baro de Verulamio de augment. Scient. libr.
 VI. f. 148. in ejusmodi literis & Ciphris tres requirit virtutes.
 Ut sc: sint expeditæ, non nimis operosæ ad scribendum: ut sint
 fidæ, & nullo modo pateant ad deciphrandum sive cognoscen-
 dum. Ut denique si fieri possit, suspicione vacent. Si enim E-
 pistolæ in manus eorum devenient, qui in eos, qui scribunt, aut ad
 quos scribuntur, potestatem habeant, tametsi Ciphra ipsa fida sit,
 tamen examini subjiciuntur, vel illi, ad quem scriptæ sunt, non
 transmittuntur. Cæterum, quibus singularium harum scriptio-
 num studium & indagatio volupe est, evolvant Caramuel. appar.
 Phil. l. c. & quamplurima de iisdem invenient, nec non Libr. III.
 §. 223. f. 123. adde Gasp. Schott. Steganograph. Class. III. c. 6.
 p. 98. sqq. (i) De Nortmannorū scribendi genere vid. Schott.
 Stegan. Dedic. p. 5. & Class. IIX. cap. 1. §. 7. p. 285. & Caramu-
 el. appar. Phil. jam aliquoties citatum libr. III. §. 195. f. 109.
 sqq. ubi vel Trithemium, vel ipsum Nortmannorū Alphabetum
 corrigere conatur. Ut illorum Alphabetorum nullam faciam
 mentionem, quæ Francorum Rex Pharamundus, ejusdem filius
 Clodius Crinitus, Carolus M. aliqve invenerunt, quorum Schott.
 l. c. meminit. (x) vid. Beyerling, Theatr. V. H. Tit. Scriptio. f.

Amicus secretum ex Epistola sic eruet. Quia numerus primus est
2. numerabit duas literas, & notabit literam secundam quæ est C
post hanc numerabit sequentes 7. & septimam literam A similiter
annotabit, & sic porro. Est Steganographia valde ingeniosa, &
omni suspitione carens, literis enim secreti puncta vel alia signa
non sunt in Epistola supponenda, nec numeri transmittendi, nisi
forsan textu & sub specie discursus alicujus Mathematici, ut e. gr.
simules, te absenti significare motus solaris numeros in gradibus,
minutis, secundis, &c. Posses itaque secretum numerum non in-
commodè hac Epistola absenti aperire: *Petebas nuper à me, ut tibi
significarem solaris motus numeros in Gradibus, minutis, secundis, &c.*

²⁹¹ ¹⁴ ⁵
*quos in Zodiaco conficit, temporis spacio à TE in Epistola expresso, cui
tuo petito lubens annuo: numeri hi sunt. 29. 1. 14. 5. &c.* Absens
si ante cum eo conveneris, hos numeros secreti Clavem esse, facile
intelliget. Inter alia etiam modum ostendunt laudati Schottus &
Kircherus, quo possum hominem Idiotam, modo literas pingere,
noverit, intra horulæ spacium informare; ut literas in Lingva Gal-
lica, Italica, Græca, Hispanica, &c. scribat. Vel quod factum impos-
sibile videtur, non tamen est; ut possim per literas Lingvæ mihi
planè ignota, Hispanica, Anglica, &c. à me scriptas, arcanum ali-
quod revelare amico absenti, itidè lingvæ istius ignaro. (ξ) Carda-
nus (ο) modum ostendit, quo omnes voces tribus tantum literis:
& Baconus de Verulam. de augment. scient. Libr. VI. c. 1. p. 150.
quo duabus tantum literis exprimi possint. Caramuel. app. Phi-
los. Libr. III. §. 221. fol. 121. docet, quomodo solis literis vocalibus
scribi possit. Judicium penes Lectorem esto.

(μ) Ille quidem in Steganographia, hic in polygraphia sua, quo ami-
cum Lectorem rerum harum cupidum remissum volumus; qui-
buscum confer Cardan. de rer. variet. libr. XII. c. 61. p. 458.
(ν) hoc artificium Schott. Steganogr. Class. III. cap. I. §. 6. p.
88. 87. proponit. (ξ) vid Schott. loc. cit. Cl. 1. p. 2. 3. sqq. Kir-
cher. Polygraph. Syntagm. II. c. 1. p. 79. & facile assensum præ-
bebis. confer Journal des Sçavans Tom. II. Ephem. 36. p. 413.
(ο) Hieronym. Cardan. Subtilit. libr. XVII. p. 589. & de rer. va-
rietate libr. XII. cap. 61. fol. 459.

III. Minus
scribitur.

§. 6. III. Minus scribitur, cum unicus tantum Character
aut figura; sive una, duæ, vel 3. modò dictionum litera ponantur,
cæteris

cæteris omiffis. Estque hoc scribendi genus vel 1. Romanorum, cum quo Græcorum confuetudinem conjungemus. vel 2. Egyptiorum. vel 3. Sinenfium. Sunt quidem & aliis lingvis fua scribendi compendia, de quibus multa dicere, vel non est inftituti, vel non neceffitatis; cum admodum pauca circa eadem obfervatu digna occurrant. Sic Hebræi fuas habent, uti Barbarè vocantur, abbreviaturas, e. gr. הקדוש ברוך הוא *Sæctus ille Benedictus.* ר"ל *vult dicere:* Circellus notat vocem aliter legi, quam fcripta eft, de quibus Grammatici Ebræi, & imprimis Buxtorff. de abbreviat. Græci his utuntur Compendiis $\rho\sigma\tau$. In Latina quoque lingua à nobis abbreviaturæ adhibentur, quæ apud Romanos olim non fuerunt in ufu, e. gr. & q; Nec Germani nullis in fcribendo utuntur compendiis. δ .

SECTIONIS II.

MEMBRUM I.

DE ROMANORUM NOTIS.

PRiscam illam cum Græcorum tum Romanorum scribendi rationem quod concernit, ea duplicis fuit generis. Alia nimirum *εις ἀλλο* Θ , quam *καλλιγραφία* vocavere, unde *καλλιγράφοι*, qui res integra Scriptura, & sine notis eleganter fcribebant. Alia *εις ταχ* Θ , unde *ταχυγραφία*, & *ταχυγράφοι*, qui ideò, quod notis & fignis fcriberent, etiam *σημειογράφοι* appellati, i-tè Latinè *Notarii, Singularii, Breviatores*, &c. Notæ, quas fcripferunt vocabantur, *figna, Imagines, σίγλαι, fignula, fignularie* (quæ una constant litera) *fcribendi compendia, verborum furta, breviaturæ, fignorum Captiones, compendiofa enigmata.* Ipfæ Scriptio dicebatur, *notare, notis fcribere.* Ejusque geminus erat finis: Per notas enim & compendia fcribebant vel *εις ταχ* Θ , five *celeritatem*; vel *ad obfcuritatem*, earum fcil. rerum, quas non à quovis legi volebant. *Q*uod fcribendi genus à Romanis dictum fuit, *notare.* *Celeritate* dicti funt *ταχυγράφοι* *veloces fcriptores*: Eorum enim tanta in fcribendo fuit celeritas, ut dictantis verba vix pronuntiata jam fcripta habuerint: id quod patet ex illo Martial. Libr. XIV. Epigramm. 202.

*Currant verba licet manus est velocior illis;
Nondum lingua; suum dextra peregit opus.*

G

Auf-

Aufonius Notarii sui in scribendo velocitatem his versibus prædicat :

Tu sensa nostri pectoris

Vix dicta, jam Ceris tenes.

Tu me loquentem prævenis. (π)

- (π) De notis confer post illos autores quos sequenti litera (ε) citabimus, Cardan. de rerum variet. L. XII. cap. 61. f. 460. 461. Valer. Prob. in princip. libell. de nor. Rom. p. m. 1494. Bulenger. de Imperio Rom. libr. IV. cap. 5. f. 442. Walther. Miscell. libr. II. cap. 12. p. 50. b. Cujac. observ. libr. III. cap. 3. p. 100. Salmuth. ad Panciroll. libr. I. tit. 42. p. 143. & ad libr. II. tit. 14. p. 263. sqq. Gaspar. Schott. Steganograph. Class. IIX. cap. 1. §. 3. p. 284. Polydor. Vergil. de rer. Inventor. libr. II. c. 8. pag. 135. Jan. Cæcil. Frey viam ad scientias discendas cap. 10. p. 13. Besold. Thesaur. Pract. p. 1. Tit. Abbreviaturen/ & Christoph. Ludov. Dietherus additionem ad l. c. junge & cas. quæ Janus Gruterus in opere Inscript. antiq. ex libr. 5. Epistol. 8. Petri Bembi Cardinalis ad Julium II. Pontificem Max. Tyronis & Senecæ notis præmisit, item Voss. in Etymolog. Titul. Nora. de notariis vid. Pignor. de Servis p. 116.

Notarum Inventor. §. 7. Ut autem rem distinctè, & à primo, quod ajunt, ovo repetamus; Omnium primò de *notarum Inventore* (ε) dicendum est, de quo magna inter Scriptores discordia; Audiamus Isidorum Hispal. Origin. Libr. I. cap. 21. ut in multis aliis, sic & hac in re necessarium & unicum Scriptorem (judicante Bernhardo à Mallinkrot.) *Vulgares notas Ennius primus mille & centum invenit. -- Roma primus Tullius Tiro Ciceronis libertus commentus est notas, sed tantum prepositionum. Post eum Tertius Persannius, Philargius & Aquila libertus Mecænatæ, alius alias, addiderunt. Deinde Seneca contracto omnium digestos, & aucto numero opus effecit in quing. millia. In quibus Isidori verbis Lipsius (qui Cent. I. ad Belg. Ep. 27. hanc gloriam libenter Græcis daret, & nominatim Xenophonti, motus illis Diogen. Laërtii verbis in vita Xenophontis in princip. ηδ) πρῶτον ἔγραψε τὰς ἐπισημαστικὰς τὰ λεγόμενα εἰς ἀρθρωτὸς ἡγάγευ. Primus notis excipiens dicta Socratis sc. in lucem hominesq. protulit.) multa desiderat: Etenim ei displicet Ennio notarum inventionem adjudicari, cum tamen Isidorus ipse in verbis subsequentiibus, eam Tironi Ciceronis liberto assignet: nec sine ratione displicere videtur. Stant enim pro sua parte quos citat, Plutarchus & Eusebius, quorum*

3
D.24.

quorum ille primævam notarum Originem ad ipsum Ciceronem; hic ad Tironem Ciceronis libertum refert. Ast Bernhard. à Mallinkrot. de natura & usu liter. cap. 24. p. 120. seqq. conatur Isidorum cum semetipso conciliare & à contradictionis suspitione liberare. (σ) *Primum conciliationis fundamentum* quærit in notarum *diversitate*, ita ut Ennius invenerit notas literarias e. g. S. P. Q. R. Senatus, Populusque Romanus, S. C. Senatusconsultum, Zifras v. f. notas strictè sic dictas Tullius Tiro. Vel si hæc explicatio certas ob rationes non satisfaciat: laudatus Mallinkrot Isidorum alio modo ab Antilogia defendere annititur. *Alterum* itaque fundamentum depromit à *Locorum diversitate*. Ennium scil. invenisse quidem notas propriè dictas, non tamen in ipsa Roma, sed extra eam, postquam urbana vitæ pertæsus, rurestre otium jam senior e-legisset; Tironem autem vel Ciceronem illud commentum tum, temporis nondum divulgatum, in urbem ipsamque adeò Curiam introduxisse: *Quod Isidorus ipse suppeditare videtur, dum addit: Romæ primus Tullius Tiro Ciceronis libertus commentus est notas.* Quæ sententia veritati eò magis consentanea est, quoniam unius Ciceronis industria, si antea planè fuissent incognita, tantus notarum numerus tam angusto temporis spacio excogitari non potuisset. Ad Ennium igitur prima notarum primordia deferimus, quas postmodum Cicero excoluit, propagavit & publici usus fecit: nec obstat, quod Isidorus hoc commentum non Ciceronis, sed Tironis faciat; procul dubio enim Cicero gravioribus negociis involutus, hac in re felicissimo & liberali liberti sui ingenio usus est, (τ) ei que pleraque, quæ fieri vellet, præscripsit; denique etiam à se elaborata sub illius nomine publicavit. Nec enim insolitum esse magnæ Viris prudentem ejusmodi dissimulationem Mallinkrot Exemplis Hadriani Imperatoris, & Pii II. summi Pontificis demonstrat; qui scripta sua, sub libertorum & familiarium suorum nomine ediderunt. Sic & Mecænas, quæ hæc in re præstitit, sub Aquilæ liberti sui nomine vulgavit; nec Persannius & Philargius (υ) nihil ad hoc commentum contulerunt: Seneca (Lipsius & Hugo Patrem, Mallinkrot filium intelligit) tandem egregiam quoque locavit operam; contracto enim omnium digeltoque & aucto numero opus effecit in quinque millia.

Isidorus conciliatur semetipso.

Ennius.

Cicero & ejus libertus Tiro.

Mecænas.
Persannius &
Philargius.
Seneca.

De notarum autore vid. post allegat. Isidor. Orig. L. I. c. 21. Bernhard. à Mallinkrot de nat. & usu literar. cap. 24. p. 120. 199. Just. Lipf. Cent. I. ad Belgas Epist. 27. qui hanc artem reparari optat. *Ajunt, inquit in fin. cit. Epistole, libros alibi in Bibliothecis extare harum notarum, cur non edunt? quāto utilius, quā nugae quādam hodie atq; veri natae. Enimvero perisso utilissimam (ita censo) artem dolendum est, & reparabilem tamen si libeat anniti.* Quam è contra Scaliger ad Cardan. Exercit. 327. pag. 1006. plane rejicit. inquit: *Notarum ars, impostura ac delirium est: indigna, quā te tantum Herculem exerceat.* Caramuel apparat. Philol. libr. II. §. 168. fol. 94. a. dicit: *notas Ciceronianas morbo implicatissimo laborare; quia tot nim. habent ductus, ut, secundum vanam sc. ejus opinionem, facilius totam dictionem scribam, quam tot lineas.* Multa quoque de notar. Inventore habet Wovver Polymath. cap. 6. p. 41. 42. Rader. ad Martial. Epigr. libr. XIV. Epigr. 202. fol. 974. Hugon. c. 18. p. 142. Beyerling. Theatr. Tit. Script. f. 137. a. 138. b. Alexandr. Sardi de rer. Inventor. libr. I. p. 18. annexum Polydor. Vergil. Joh. Glandorpii Onomastic. Roman. Tit. Tullius f. 854. ubi postquam ad Tull. Tironem pervenit, eidem notarum Inventionem adscribit. Dion. libr. 55. fol. 552. qui Mecanatem earum inventorem facit. Panciroll. libr. II. Tit. 14. p. 262. Aringhi Rom. Subterr. libr. I. cap. 30. f. m. 103. Baron. Annal. Tom. II. ad ann. Christi 238. num. 3. fol. 421. 422. Petr. Diacon. ad Conrad. Imperator. Rom. p. 1579. Bulenger. de Imper. Roman. libr. IV. cap. 5. f. 443. Voss. L. 1. cap. 41. p. 148. Oisfel. in Gell. libr. I. cap. 7. p. 29. confer Petr. Mosellan. in Gell. loc. cit. (○) Mallinkrot. strenuus Isidori Hispal. defensor est, multosque in eum injurios esse conqveritur. *Non dissimulari potest, inquit, plerosque paulo iniquiores esse contra utilissimum, & in multis necessarium, & unicum scriptorem (Isidorum dico) judices, qui licet sequendus non sit, quando è posterioribus sero propiora deponi possunt, cum tamen plurima tradat ad veterum Eruditionem cognoscendam facientia, apud reliquos Scriptores frustra querenda, non video, quā ratione à recentioribus juste reprehendi in illis possit, de quorum aliter se habente veritate, ob idoneorum testium silentium, probatio deficiat.* (○) quod sæpè fieri solebat, id nos docente Gellio libr. VII. c. 3. *Tiro Tullius, M. Ciceronis libertus, sanè fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarumq; veterum indoctus.* Eoq; ab incunte aetate liber aliter instituto, adminiculatore, & quasi administratore in studis literarum Cicero usus est. & libr. XIII. cap. 9. *Tullius Tiro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorq; in literis studiorum ejus fuit.* Unde eum Cicero in quādam Epistolā studiorum suorum Regulam vocat. confer Oisfel. in Gell.

Gell. libr. VII. cap. 3. p. 401. 402. (v) Lipsius & Vossius legunt Philargyrus & cum Hugone arbitrantur Persannium & Philargium unum eundemque. Mallinkrot, verò duos diversos fuisse existimat.

§. 8. Sed & ex Christianis Cyprianus notarum numerum 10- Cyprianus.
cupletavit, autore Trithemio Polygraph. suæ Libr. V. pag. 599. citante Jano Gruter. in prolegom. ad Notas Tironis & Senecæ, operi suo Inscription. antiq. annexas. *M. Tullius Cicero, inquit, facundus Romanorum Orator, librum scripsit non parvæ quantitatis notarum, quem S. Cyprianus Carthaginensium præsul & martyr multis & notis & dictionibus ampliavit, adjiciens vocabula Christianorum usibus necessaria, ut opus ipsum fieret non solum utile paganis, sed multò magis etiam fidelibus. Rarus est Codex, & à me semel duntaxat repertus, vilis, pretio emtus.* Idem Trithemius memorat se Argentinae in Bibliothecam Ecclesiæ Cathedralis per Joh. Keisersbergium admissum, ibidem reperisse Psalterium Davidicum Tullii & Senecæ notis exaratum, aureisque Capitellis decentissimè scriptum; Cui sciolus quidam extrinsecus inscripserat: *Psalterium in Armenica Lingua*; se verò Doctore rei falsitatem ostendisse & ita rescribendum admonuisse: *Psalterium notis Ciceronis descriptum.* Quod num factum sit, per literas quidem inquisivi; sed nondum experiri potui. Ilias Homeri forsitan non dissimilibus iisque tam exilibus notis & signis depicta fuit, ut nuci includi potuerit (Φ) Silyllarum unam notis furtivis scripsisse; Virgilii (χ) versus docet:

Fata canit, follisq. notas & nomina mandat.

Hæc de notarum Origine: quam tamen alii multò altius repetere malunt, adducti Danielis Interpretatione Prophetæ in pariete scripta; quam notis pictam fuisse opinantur: Nec non illo Davidico Psalm. XLIV. *Lingua mea Calamus scribæ velociter scribentis.* Quam verò rem ceu aliquantò obscuriorem cum Mallinkroto in medio relinqvimus; interim non negantes, ante Ciceronis quoque tempora potuisse certas notas in usu esse, à quibus diversas postmodum Romani invenerunt.

(φ) vid. Solin. cap. 6. & Salmat. Exercit. Plin. in Solin. f. 45. Salmutit in Panciroll. L. II. Tit. XIV. p. 263. Beyerling. Tit. Scriptio fol. 138. a. (χ) L. III. Æneid. vers. 444. confer Taubmann. Comment. ad h. l. p. 530. fin.

Notæ I. Li-
scratæ:

§. 9. Sunt autem notæ aliæ *litenatæ*, quæ vel simplices literæ sunt V. S. L. L. M. *Vivens sibi legit locum monumento*. Uxo. beneme. *Uxori benè merita*. F. Filius H Filia. C. Cajus; inversum O Cajo (interdum etiam notat syllabam Con;) sic M. viri M mulieris; T. viri, L mulieris prænomen indicat. (Ψ) vel ex literis ita componuntur, ut earum compositio cuiusvis facile obvia sit. e. gr. **NE** Nec.

IN Nihil **EP** **D** **EF** **PP** Tempore Domini Stephani Pape

2. Illiteratæ.

HS hæ literæ sunt H. L. S. T. O. Hunc locum sibi Testamento ordinavit. (ω) Aliæ illiteratæ sive *Zifre* N est. **X** *Quam*, (α) & pleræque Tironis notæ, quæ numerum 13000. ferè attingunt, e. gr. P Pater M Mater L Senex. (β) Aliæ denique

3. Mixtæ.

mixtæ, quæ partim sunt literatæ, partim illiteratæ **FU** g *Functio*, **APP** B *Appellationibus* (γ) de quibus singulis non singulatim, sed certam ob causam conjunctim agemus. Dividendæ autem sunt hæ notæ iterum in *publicas* & *privatas*. *Privatas* eas appello, quibus quivis homo privatus in rebus suis annotandis utitur: ut *Ho* Homo, *H* Honor; *Du* V *Dulcissimus*. (δ) Per *publicas* intelligo, quas personæ publicæ adhibent, & hæ varii generis sunt: de singulis aliquid dicendum erit. Primum autem locum occupant.

(Ψ) Valer. Probus ed. Putsch. p. 1335. 1499. 1519. Georg. Fabric. antiq. p. 88. Mallinkrot. cap. 24. p. 121. Vossius de Analog. libr. I. c. 7. p. 396. Caram. app. Philos. L. II. §. 168. f. 94. P. Diacon. lit. C. p. 1587. Vel. Longus p. 2218. Jani Gruter. Inscript. antiq. passim. (ω) Magnon. not. jurid. pag. 1565. Grammatici p. 1677. Aringh. Rom. Subterr. libr. II. cap. 10. f. m. 205. Gruter. fol. 547. n. t. (α) P. Diacon. p. 1599. Grammatici p. 1679. (β) Notarum Cicer. f. 55. col. 2. & fol. 89. (γ) Grammatici p. 1671. Magnon. p. 1543. (δ) Magnon. p. 1563. 1550. 1555.

NOTÆ ECCLESIASTICÆ.

Nullas planè reperio notas, quæ in Ecclesiasticarum Censum referri possint, exceptis iis, quas olim in primitiva Ecclesia literis *formatis* seu *formalibus* subnotarunt. *Formatæ* autem (sic dicitur,

dicta, quia certâ formulâ concipiebantur) erant literæ, quæ dabantur Episcopis ad Parochias suas redeuntibus Româ, quò fuerant evocati, ut nimirum constaret, de eorum, cum Romana Ecclesia consensu & unitate: Ne autem hæretici ejusmodi literis in fraudem abuti possent, à Synodo Nicæna certa formatarum scribendarum formula præscripta est, hæc scilicet

π. 80. υ, 400. α, ι. π, 80.

Quæ quatuor primæ literæ notant: Πατηρ, υἱός, ἄγιον πνεῦμα. Non uti Baronius, & Hermannus Hugo cum suis interpretantur: Πατῆρ, υἱός, ἄγιον πνεῦμα, ΠέτρⓄ. Hæc enim Interpretatio falsa est, & ut cum B. Dorschæo loquar, incidit alicui Rom. Pontificis adulatori. Et fuerunt hæ notæ forsitan Character quidam, quod Confessio SS. Trinitatis contra Arianos, qui tunc insurrexissent, notaretur: quare à nemine mutari debebant, cum è contra reliqua signa (de quibus mox) quæ significabant nomina scribentis, afferentis, accipientis, temporis quò scripta & loci, ex quò data formatæ erant, pro occasione diversarum personarum, locorum & temporum mutarentur. Notis illis perpetuis statim subungebatur litera initialis in nomine vel Pontificis, vel Episcopi mittentis suum subditum: Si e. gr. nomen ei erat Paulo, π. 8. id est ΠαῦλⓄ: Nomen Episcopi mittentis excipiebat secunda litera ex nomine Episcopi, ad quem subditus mittebatur, e. gr. si ei nomen erat Thomæ ω. 800. id est Θωμάς. Post hanc scribebatur tertia litera ex nomine ipsius subditi missi: e. g. si vocabatur Petrus τ. 300. id est ΠέτρⓄ. Hanc sequebatur quarta litera ex nomine loci ad quem mittebatur v. gr. υ. 400. id est Τρεσσεῖς. Coronidis verò loco omni Epistola antecæbatur

α. ι.

μ. 40.

η. 8.

ν. 50.

} 99. id est Αμην.

Cuius autem literæ suus numerus, quem apud Græcos notat, ad majorem forsitan ignorantium obscuritatem addebatur.

- (*) Plenius hanc rem tractat Baron. Annal. Eccl. Tom. III. ad ann. Christi 325. n. 162. sqq. B. Dorscheus ad Concil. Nicæn. I. Sect. 2. §. 17. p. 83. Hermann. Hugon. de prim. scribend. Orig. cap. 12. p. 108. 109. cui nonnulla hæc in re debemus. Epistolarum formatarum

malium etiam apud Syeton. in Domitian. c. 13. confer Casaubon. Animadv. ad h. l. & ad cap. 20. item Theodor. Marcil. ad loca cit.

NOTÆ JURIDICÆ.

§. II. Integrum harum notarum Catalogum collegit M. Valerius Probus & Magno. (S) qui postremus notas suas Carolo Regi hoc disticho dedicavit:

Hec Juris consuetudo libens Rex accipe Carle

Offert devotus, quæ Tibi Magno tuus.

Et in optimum quidem finem erant inventæ, sed postquam ex ambigua earum significatione sæpè exoriebantur circumventiones, Imperator Justinianus lege sancivit, ut in posterum vocabulis integris non singulis scriberetur. C. de vet. Jur. enucl. L. I. §. 13. *Ne per Scripturam aliqua fiat in posterum dubitatio, jubemus non per singulorum captiones, & compendiosa enigmata (quæ multas per se, & per suum vitium antinomias induxerunt. (S) ejusdem Codicis textum conscribi, etiamsi numerus librorum significetur, sed per literarum consequentiam explanari concedimus.* Idem circa Græcos libros præstitit Imperator Basilii: uti Cedrenus testatur p. 467. citante Vossio. Licet autem Imperator Justinianus notarum usum severè interdixerit, nonnullæ tamen remanserunt, e. g. ff. quod Digesta notat; quod an ex Græcorum ꝛ vel ð ab indoctis librariis in ff mutatum sit, hæc loci non disputabimus. (θ)

(S) Magnonis notas ipsas invenies inter Grammaticos edit. Putsch. pag. 1542. & Probi notas pag. 1537. Eiusdem argumenti libellum ex veteribus membranis collectum quære pag. 1666. his junge Isidor. Orig. libr. I. cap. 22. Hugon. cap. 21. pag. 150. Beyerling. l. c. f. 139. sq. G. I. Voss. de art. Grammat. L. I. cap. 40. p. 145. 146. Bernhard. à Mallinkrot. de nat. & usu liter. cap. 24. p. 122. (S) Confer Gottofred. Gloss. ad h. l. ab Lips. Epistol. Quæst. libr. II. Ep. 17. Oisfel. ad Gell. Libr. XVII. c. 9. p. 944. (S) vid. Beyerling. Tit. Script. fol. 140. a. Hahn. ad Wefenbecium t. de Just. & Jur. pr. Walther. in Misc. L. 2. c. 4. Herm. Hugon. de prim. scrib. Orig. c. 21. p. 135.

COROLLARIA.

- I. *Christus & ejus discipuli nudipedes non inceserunt.*
- II. *Etiā pauper potest esse liberalis.*
- III. *Mundus non fieri potuit ab aeterno.*
- IV. *Homo certā ratione Angelus est præstantior.*

SS(O)SE

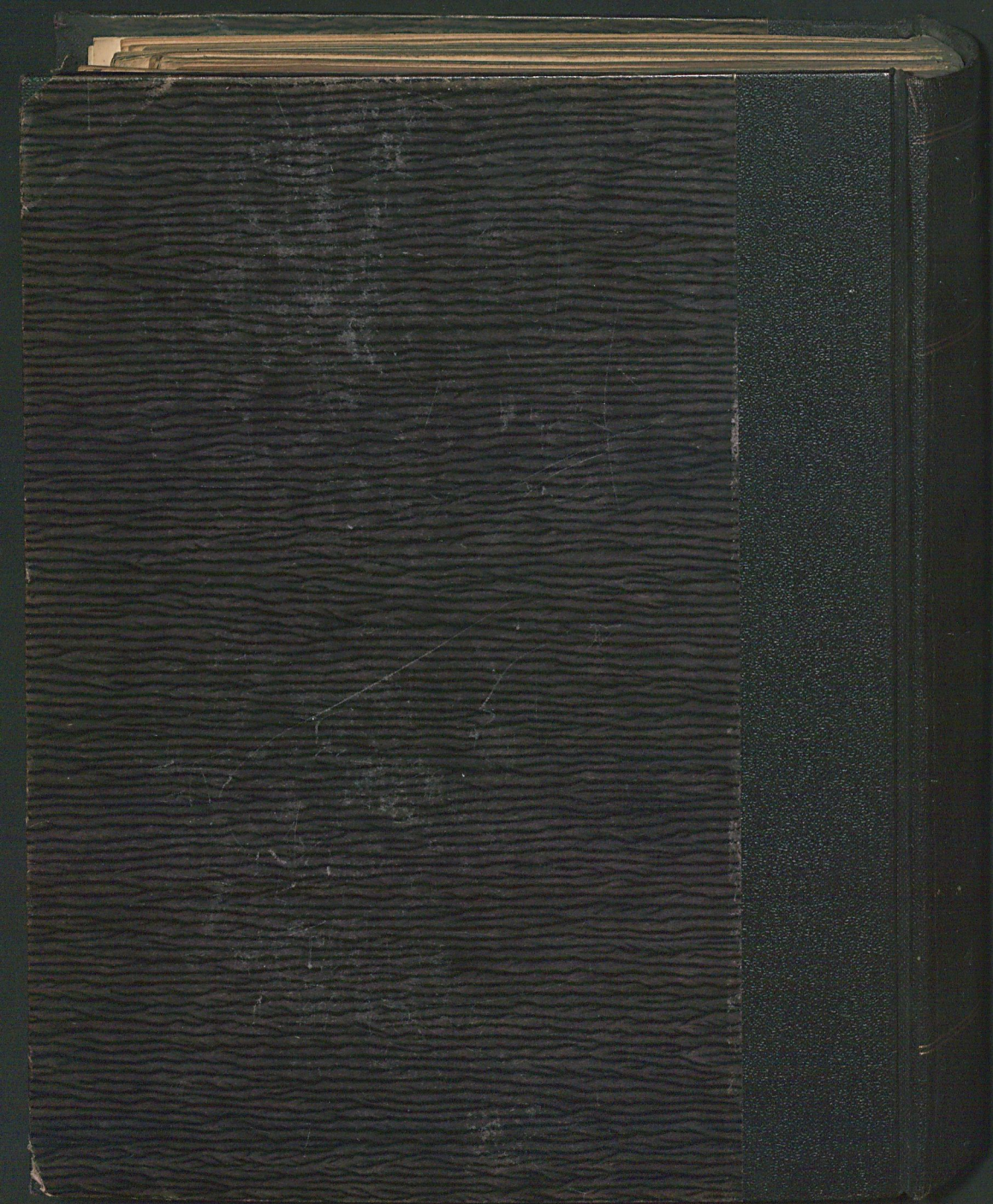

X2615967

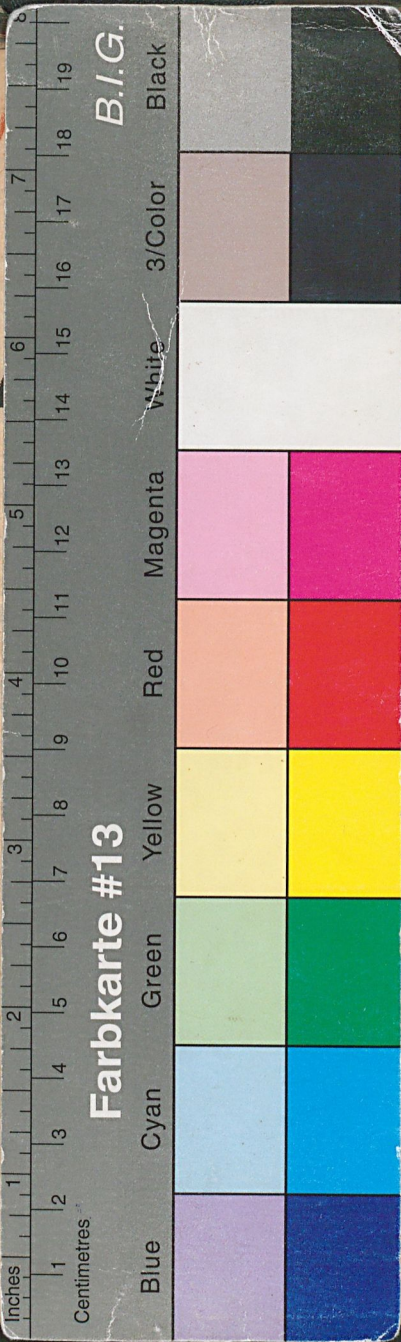
VD 17

B.I.G.

Farbkarte #13

1669, 10

20.

3
2.21

TER!
IONIS
Q V Æ
ATEM

ndo,
um Lipsiensium
dultu

SECUNDA

alsmann/ Argent.

ENTE
KELIO, Lipsienf.

cal.
vi clo lsc LXX.

E,
ICI HAHNIL

E

/

M-

R-

MI,
E-

RIET
ERS
ALLE